

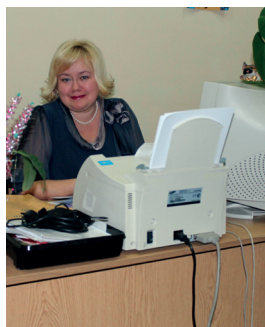

УДК 351.83/.84:304

М. В. КРАВЧЕНКО,
доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри соціальної і гуманітарної політики,
Національна академія державного управління
при Президентові України

Г. І. РАЗУМЦЕВА,
кандидат філософських наук, головний спеціаліст
відділу соціальної політики Департаменту військової освіти,
науки, соціальної та гуманітарної політики,
Міністерство оборони України

В. Є. ТРАЧ,
головний спеціаліст відділу соціальної політики
Департаменту військової освіти, науки,
соціальної та гуманітарної політики,
Міністерство оборони України

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ В УКРАЇНІ

Статтю присвячено основним напрямкам удосконалення державного регулювання системи соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей в Україні. Надано практичні рекомендації з удосконалення діяльності Міністерства оборони України щодо соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей, а також налагодженню його взаємодії з державними інституціями у цій сфері.

Ключові слова: система соціального захисту, соціальний захист військовослужбовців та членів їх сімей, державні інституції.

M. V. KRAVCHENKO,

Doctor of Public Administration, Professor of Social and Humanitarian Policy Department, National Academy of Public Administration under the President of Ukraine

G. I. RAZUMTSEVA,

Candidate of Philosophy, Chief Specialist of the Social Policy Department of Military Education, Science, Social and Humanitarian Policy Department, Ministry of Defense of Ukraine

© Кравченко М. В., Разумцева Г. І., Трач В. Є., 2017

V. E. TRACH,

Chief Specialist of the Social Policy Department of Military Education, Science, Social and Humanitarian Policy Department, Ministry of Defense of Ukraine

WAYS FOR IMPROVING THE STATE REGULATION OF THE SYSTEM OF SOCIAL PROTECTION OF SERVICEMEN AND MEMBERS OF THEIR FAMILIES IN UKRAINE

The article is devoted to the main directions of improving the state regulation of the system of social protection of servicemen and members of their families in Ukraine. Practical recommendations on improving the activities of the Ministry of Defence of Ukraine in the issues of social protection of servicemen and members of their families, as well as the interaction of this body with state institutions in the field of social protection are presented.

Key words: social protection system, social protection of servicemen and their families, state institutions.

М. В. КРАВЧЕНКО,

доктор наук государственного управления, профессор, профессор кафедры социальной и гуманитарной политики, Национальная академия государственного управления при Президенте Украины

А. И. РАЗУМЦЕВА,

кандидат философских наук, главный специалист отдела социальной политики Департамента военного образования, науки, социальной и гуманитарной политики, Министерство обороны Украины

В. Е. ТРАЧ,

главный специалист отдела социальной политики Департамента военного образования, науки, социальной и гуманитарной политики, Министерство обороны Украины

ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ СОЦИАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ ВОЕННОСЛУЖАЩИХ И ЧЛЕНОВ ИХ СЕМЕЙ В УКРАИНЕ

Статья посвящена основным направлениям совершенствования государственного регулирования системы социальной защиты военнослужащих и членов их семей в Украине. Представлены практические рекомендации по совершенствованию деятельности Министерства обороны Украины в вопросах социальной защиты военнослужащих и членов их семей, а также взаимодействие этого органа с государственными институтами в сфере социальной защиты.

Ключевые слова: система социальной защиты, социальная защита военнослужащих и членов их семей, государственные учреждения.

Постановка проблеми. Збройні Сили – це гарант не тільки національної безпеки держави, а й стабільності в суспільстві. Сучасні Збройні Сили України потребують формування нової генерації військовослужбовців, що, у свою чергу, вимагає вдосконалення системи їх соціального захисту. Гарантована соціальна захищеність військовослужбовців створює і забезпечує престиж військової служби та комплектування Збройних Сил України професійними, висококваліфікованими кадрами. Від розв’язання цієї проблеми буде залежати успіх і доля військової реформи, подальший розвиток армії, її боєздатність та виконання завдань щодо захисту Вітчизни.

Аналіз публікацій, присвячених темі дослідження, та невирішені аспекти проблеми.

Проблеми розвитку системи соціального захисту відображені в працях вітчизняних учених Н.Болотіної, В.Гошовської, Е.Лібанової, О.Макарової, І.Рудкевич, М.Руженського, А.Халецької [1–6] та ін. Однак нинішній стан вітчизняної системи соціального захисту військовослужбовців в умовах збройного конфлікту засвідчує необхідність детальнішого аналізу й надання конкретних пропозицій щодо вдосконалення наявної системи в найближчій перспективі.

Метою статті є аналіз сучасного стану державного регулювання системи соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей в Україні для вироблення шляхів удосконалення в зазначеній сфері.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Основні засади державної політики у сфері соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей визначені в Законі України “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей”, у якому їм гарантуються сприятливі умови в економічній, соціальній, політичній сферах для реалізації їх конституційного обов’язку щодо захисту Вітчизни [7]. Забезпечення виконання цього Закону, інших нормативно-правових актів щодо соціального і правового захисту військовослужбовців та членів їх сімей покладається на органи державної влади й органи місцевого самоврядування. На державному рівні функція здійснення правового і соціального захисту військовослужбовців, резервістів Збройних Сил, військовозобов’язаних, призваних на збори, членів їх сімей відповідно до законодавства належить до компетенції Міністерства оборони України [8].

Для ефективної реалізації функцій соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей необхідно використати найбільш оптимальні інструменти та механізми

з огляду на потреби Збройних Сил України і фінансові можливості бюджету України на сучасному етапі, а також кількісне та якісне кадрове забезпечення зазначеного центрального органу виконавчої влади.

Проведений аналіз організаційного забезпечення реалізації Міноборони функції соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей свідчить про те, що у складі Міністерства на цей час немає структурного підрозділу, який би виконував функції аналітичного, методичного, координаційного характеру у сфері соціального розвитку та захисту цієї категорії населення України. Унаслідок скорочення чисельності Департаменту соціальної та гуманітарної політики Міністерства оборони України [9], на який покладено виконання цієї функції (з 15 липня 2017 р. – Департамент військової освіти, науки, соціальної та гуманітарної політики Міністерства оборони України, далі – ДВОНСтаГП МОУ), з причини відсутності кадрового забезпечення реалізації покладених на нього завдань, у цілому або частково втрачено такі функції, як розробка проектів законодавчих актів щодо впровадження гуманітарної і соціальної політики держави у Збройних Силах України, здійснення моніторингу процесів, що відбуваються у військовій соціальній сфері, та ін. Існуючий у структурі ДВОНСтаГП МОУ відділ соціальної політики у складі п'яти осіб не в змозі в повному обсязі забезпечити реалізацію функції соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей.

Водночас тенденції подальшого розвитку соціальних процесів у державі, здійснення військових дій під час проведення антитерористичної операції свідчать про те, що пріоритетними напрямками соціальної роботи у Збройних Силах України на найближчу перспективу стануть:

- подальше вдосконалення законів та інших нормативно-правових актів щодо забезпечення державних соціальних гарантій для визначених категорій громадян України;
- формування реального та обґрунтованого соціального замовлення, участь у бюджетному процесі в частині фінансового забезпечення соціальних гарантій і нормативів, запровадження системи персоналізованого обліку пільговиків;
- подальше вдосконалення моніторингу соціальних процесів, соціального партнерства та формування відповідних заходів;
- здійснення заходів соціальної адаптації військовослужбовців, звільнених у запас або відставку;
- участь у здійсненні заходів соціального забезпечення військовослужбовців і членів їхніх сімей, формуванні належної соціальної інфраструктури;
- соціальний захист уразливих верств населення України, які перебувають у межах відповідальності Міноборони (ветерани війни і військової служби, члени сімей військовослужбовців, які загинули під час проходження військової служби та виконання її обов'язків тощо);
- організацію надання соціально-психологічних та правових консультацій і допомоги визначеним категоріям громадян;
- здійснення заходів психологічної та медичної реабілітації військовослужбовців, які брали участь в антитерористичній операції;
- подальше вдосконалення соціально-інформаційної роботи.

Зважаючи на викладене, для вирішення зазначених питань необхідно реалізувати такі управлінські рішення:

1) приведення структури управління соціальним розвитком у відповідність із соціальними потребами та завданнями Збройних Сил України, які делегуються Міноборони військово-політичним керівництвом держави в соціальній сфері;

2) урахування важливості діяльності щодо реалізації соціальної політики держави в Збройних Силах України, необхідності приведення її у відповідність із існуючими науковими і методичними розробками, нормативно-правовими засадами, прийнятими в державі, посилення взаємодії із іншими органами державної влади, неурядовими організаціями, доцільно виділити управління соціального захисту військовослужбовців в окремий структурний підрозділ Міністерства оборони України, підпорядкувавши його заступнику Міністра оборони;

3) із метою поглиблення наукових розробок, удосконалення нормативно-правового та науково-методичного забезпечення соціального захисту створити у межах Науково-дослідного центру гуманітарних проблем Збройних Сил України Управління науково-методичного забезпечення соціальної політики (14 осіб – 9 в/с та 5 працівників ЗСУ) у складі трьох відділів – відділу нормативно-правового забезпечення реалізації соціальної політики (5 осіб – 3 в/с і 2 працівника ЗСУ), науково-методичного відділу (3 в/с і 1 працівник) та фінансово-адміністративного відділу (2 в/с і 2 працівника ЗСУ).

На зазначене Управління покласти такі функції:

- методична (допомога підпорядкованим і взаємодіючим органам військово-соціальної роботи, розробка нормативних і методичних документів із визначеного кола завдань);
- організаційна (розробка пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства України, проектів наказів Міноборони з проблем військово-соціальної роботи, подання їх установленим порядком на затвердження і доведення до військ; організація і проведення заходів військово-соціальної роботи в межах повноважень);
- координаційна (налагодження і коригування механізму взаємодії між відповідними управліннями й відомствами із зазначених питань);
- консультативна (організація та проведення консультацій фізичних і юридичних осіб із соціальних і юридичних питань в межах компетентності);
- контрольна (перевірка в межах повноважень виконання вимог чинного законодавства та підзаконних актів із проблем військово-соціальної роботи);
- аналітично-прогностична (вивчення та аналіз соціальних процесів, факторів, які на них впливають, прогнозування перспектив їх розвитку).

Управління соціальної політики має бути структурним підрозділом, який призначений для здійснення заходів, спрямованих на реалізацію соціально-економічних і правових гарантій військовослужбовців, членів їх сімей та працівників Збройних Сил, осіб, звільнених у запас або відставку, а також членів сімей військовослужбовців, які загинули (померли), пропали безвісти, стали інвалідами під час проходження військової служби або потрапили в полон під час проведення антитерористичної операції або участі в міжнародних миротворчих операціях. Загальна потреба для Управління складає до 30 посадових осіб. Структура Управління соціальної політики Міноборони показана на рис. 1.

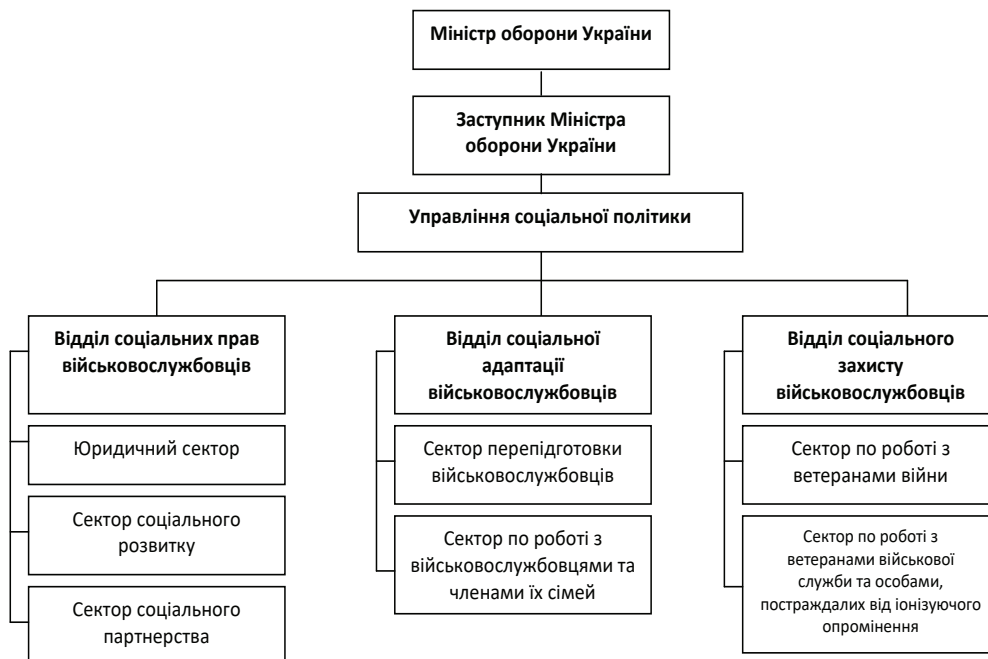

Рис. 1. Структура Управління соціальної політики Міноборони

З нашої точки зору майбутня структура та основні завдання структурних підрозділів зазначеного Управління можуть бути реалізовані у складі трьох відділів та семи секторів із відповідними функціями:

Відділи	Функції
відділ соціальних прав військовослужбовців (10–11,5 п.о.)	нормативно-правове та методичне забезпечення реалізації законів України, указів Президента України щодо соціального і правового захисту військовослужбовців та членів їх сімей; організація заходів з питань всебічного забезпечення прав людини у Збройних Силах України
юридичний сектор (3,5–4,0 п.о.)	участь у розробці проектів законів та інших нормативно-правових актів соціального спрямування (2–2,5 п.о.); супровід технологічного процесу прийняття законів та інших нормативно-правових актів соціального спрямування (1 п.о.); удосконалення системи соціально-правового консультування військовослужбовців, ветеранів війни і військової служби та членів їх сімей (0,5 п.о.)
сектор соціального розвитку (3,0–4,0 п.о.)	розробка та реалізація заходів на виконання військової складової державних програм і планів соціального розвитку (0,5–1,0 п.о.); формування реального та обґрунтованого соціального замовлення, участь у бюджетному процесі, запровадження і забезпечення функціонування системи персоналізованого обліку пільговиків (2,0–2,5 п.о.); участь у здійсненні заходів соціального забезпечення військовослужбовців і членів їх сімей, формуванні належної соціальної інфраструктури (0,5 п.о.)
сектор соціального партнерства (2,5–3,5 п.о.)	удосконалення соціального партнерства, взаємодія з Центральним комітетом профспілки працівників Збройних Сил України (1,5 п.о.); організація проведення засідань Галузевої двосторонньої соціально-економічної ради (0,5–1,0 п.о.); організація взаємодії з органами державної влади та державними установами і закладами відповідного спрямування (0,5–1,0 п.о.)
відділ соціальної адаптації військовослужбовців (6,0–7,5 п.о.)	вивчення та аналіз соціальних проблем у військових колективах, їх моніторинг, розробка та реалізація заходів щодо формування соціально комфортних умов служби; розробка та реалізація заходів щодо перенавчання і працевлаштування військовослужбовців, звільнених у запас або відставку
сектор по роботі з військовослужбовцями і членами їхніх сімей (2,0–3,0 п.о.)	вивчення та аналіз соціальних проблем, їх впливу на морально-психологічний стан військових колективів, розробка заходів щодо зняття соціальної напруженості, стабілізації обстановки (1,0–1,5 п.о.); організація взаємодії з громадськими організаціями з питань демократичного контролю за дотриманням прав людини у військових колективах, керівництво діяльністю спеціалістів по роботі з призовниками, військовослужбовцями строкової служби та членами їх сімей (0,5 п.о.); організаційно-методичне керівництво дитячими дошкільними закладами, таборами відпочинку, організація оздоровлення дітей військовослужбовців і працівників Збройних Сил України (0,5–1,0 п.о.)
сектор перепідготовки військовослужбовців (3,0–3,5 п.о.)	здійснення заходів щодо соціальної адаптації військовослужбовців, звільнених у запас або відставку, та членів їх сімей (1,0 п.о.); розробка пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правової бази з питань соціальної адаптації (0,5 п.о.); нормативно-правове та методичне забезпечення консультування з питань професійної перепідготовки і працевлаштування (0,5 п.о.); співробітництво з державними установами та громадськими організаціями, які займаються питаннями соціальної адаптації (0,5 п.о.)
відділ соціального захисту військовослужбовців (6,0–9,0 п.о.)	нормативно-правове та методичне забезпечення реалізації законів України "Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів Національної поліції і деяких інших осіб та їх соціальний захист", "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту", "Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи" та ін.
сектор по роботі з ветеранами війни (2,5–4,0 п.о.)	методичне керівництво роботою комісій військових комісаріатів щодо визначення статусу учасників бойових дій, підготовка матеріалів та участь у роботі комісій Мініборони з питань розгляду матеріалів про визнання учасниками бойових дій та Інструкції про порядок видачі в Мініборони посвідчень учасника бойових дій, нагрудних знаків "Ветеран війни – учасник бойових дій" та талонів на право одержання проїзних квитків із 50% знижкою їх вартості (1,0–1,5 п.о.); організація надання соціально-психологічних і правових консультацій та допомоги визначеним категоріям громадян (0,5–1,0 п.о.); організаційно-методичне керівництво роботою щодо увічнення пам'яті жертв війни та політичних репресій у частині, що покладена на Збройні Сили України, ведення обліку військових поховань (0,5–1,0 п.о.)
сектор по роботі з ветеранами військової служби та особами, постраждалими від іонізуючого опромінення (2,5–4,0 п.о.)	методичне забезпечення реалізації вимог Закону України "Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів Національної поліції і деяких інших осіб та їх соціальний захист" (0,5–1,0 п.о.); реалізація заходів щодо визначення соціального і правового статусу ветеранів військової служби (0,5–1,0 п.о.); участь у формуванні соціального замовлення та реалізація соціальних і правових гарантій ветеранів військової служби (0,5–1,0 п.о.); надання правових консультацій і допомоги учасникам ліквідації аварії на ЧАЕС та участь у роботі спірної комісії Мінсоцполітики з питань визначення їх статусу (0,5–1,0 п.о.); організація надання соціально-психологічних і правових консультацій та допомоги визначеним категоріям громадян (0,5 п.о.)

Зазначена структура Управління соціальної політики, на наш погляд, дасть змогу на належному рівні забезпечувати реалізацію функції соціальної політики і соціального захисту військовослужбовців у Міністерстві оборони України.

Важливим є також питання налагодження взаємодії Міноборони з державними інституціями в процесі соціального захисту військовослужбовців.

Схема координаційних зв'язків Міноборони показана на рис. 2.

Координаційні зв'язки Міноборони базуються на взаємній зацікавленості різних органів державної влади в узгодженні своїх управлінських впливів із центральними органами виконавчої влади, місцевими державними адміністраціями, громадськими міжнародними організаціями з метою забезпечення соціального захисту військовослужбовців. На сучасному етапі важливу роль відіграє взаємодія державних інституцій у законотворчій діяльності, зокрема у сфері соціального захисту військовослужбовців. Цьому сприяє створення спільних комісій із розробки нормативно-правових актів, галузевих дорадчих органів, проведення засідань комісій щодо вирішення проблемних питань у напрямі соціального захисту, обмін інформацією щодо питань соціальної сфери.

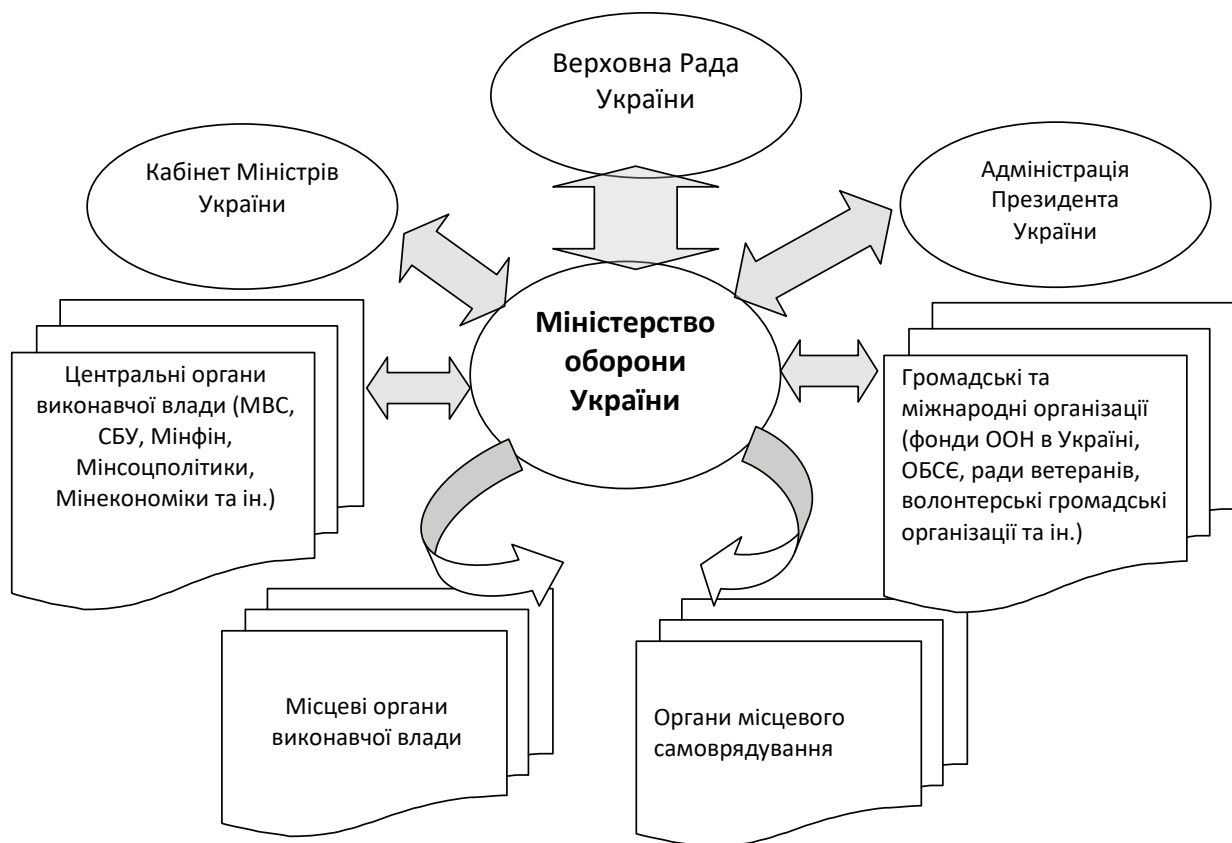

Рис. 2. Схема координаційних зв'язків Міноборони

Для налагодження взаємодії та координації діяльності центральних органів виконавчої влади та інших державних інституцій з питань забезпечення і реалізації соціального захисту військовослужбовців різних силових структур доцільно було б створити при Кабінеті Міністрів консультативно-дорадчий орган, наприклад Координаційну Раду з питань соціального захисту військовослужбовців. До функцій цього органу пропонується віднести:

– участь у виробленні єдиної стратегії держави у сфері соціального захисту військовослужбовців;

– розроблення необхідних законів у цій галузі, у тому числі нового базового закону з питань соціального захисту військовослужбовців усіх силових структур та нового Військово-соціального кодексу;

– сприяння поширенню інформації з питань, що стосуються соціального захисту військовослужбовців;

– аналіз проектів законодавчих та інших нормативно-правових актів, державних програм, комплексних планів міністерств, інших центральних органів виконавчої влади щодо соціального захисту військовослужбовців з метою вироблення рекомендацій та шляхів їх реалізації;

– вивчення та узагальнення стану роботи в органах виконавчої влади з метою виявлення порушень у сфері соціального захисту військовослужбовців;

– налагодження взаємодії органів законодавчої та виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій з питань підвищення соціального захисту військовослужбовців;

– проведення координації науково-методичної роботи, спрямованої на соціальний захист військовослужбовців;

– контроль за процесами виконання органами виконавчої влади, керівниками підприємств та організацій законів та нормативно-правових актів з питань соціального захисту військовослужбовців;

– співпраця з міжнародними організаціями, відповідними органами зарубіжних країн з питань забезпечення соціального захисту військовослужбовців та дотримання у цій сфері міжнародних стандартів.

Особливу увагу слід приділити налагодженню взаємодії Міністерства оборони та комітетів Верховної Ради України, зокрема з Комітетом з питань національної безпеки і оборони, у процесі опрацювання нових законопроектів стосовно соціального захисту військовослужбовців.

Оскільки однією з найважливіших складових соціального захисту є забезпечення житлом військовослужбовців, на нашу думку, для поліпшення ситуації в цьому напрямі необхідно разом з іншими органами виконавчої влади здійснити такі заходи:

– спільно з Мінфіном та Мінекономрозвитку забезпечити збільшення обсягів фінансування Комплексної програми забезпечення житлом військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу, посадових осіб митної служби, Міністерства внутрішніх справ і членів їх сімей відповідно до темпів реформування Збройних Сил;

– розробити з Мінекономрозвитку, Мінфіном, Мін'юстом і Мінрегіонбудом та подати на затвердження Кабінету Міністрів України Порядок надання пільгових довгострокових кредитів на будівництво та придбання житла для військовослужбовців та членів їх сімей, Порядок надання безвідсоткового кредиту ветеранам військової служби на індивідуальне житлове (кооперативне) будівництво чи придбання житла, порядок надання цільових адресних субсидій військовослужбовцям для придбання житла;

– відпрацювати та задіяти механізм забезпечення військовослужбовців постійним житлом шляхом видачі житлових сертифікатів з урахуванням терміну служби військовослужбовця;

– спільно з Мінфіном необхідно здійснити обмін надлишкового майна та об'єктів нерухомості на житло для військовослужбовців та осіб, звільнених із військової служби, без обмежень лімітами асигнувань за спеціальним фондом держбюджету на зазначені цілі.

Стосовно забезпечення соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, звільнених у запас або відставку, та членів їх сімей необхідно передати функцію щодо соціальної та професійної адаптації військовослужбовців від Мінсоцполітики до Міноборони. Разом із Мінсоцполітики, Державною службою України у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції створити у Збройних Силах України Центр перепідготовки військовослужбовців, які звільняються в запас або відставку, забезпечити залучення для соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, звільнених в запас або відставку, та членів їх

сімей додаткових фінансових ресурсів міжнародних організацій і фондів, а також можливостей внутрішніх інвестицій.

Спільно з Мінфіном, Пенсійним фондом, Мін'юстом передбачити надання державних дотацій до Пенсійного фонду України та інших трьох цільових страхових фондів для забезпечення соціального захисту військовослужбовців, звільнених у запас без права на пенсію, та військовослужбовців строкової військової служби. Крім того, необхідно налагодити співпрацю з Мінсоцполітики щодо вдосконалення законодавства у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, поновлення роботи з пенсійного реформування, зокрема поновлення безпосередньої залежності розміру пенсій від страхових внесків, відновлення фінансової стабільності пенсійної системи, розвитку недержавного пенсійного забезпечення, законодавчого врегулювання питання щодо впровадження пенсійного забезпечення через корпоративні або професійні фонди.

Існує широка практика взаємодії Міноборони з місцевими органами виконавчої влади, зокрема управліннями охорони здоров'я, у справах сім'ї та молоді, освіти, соціального захисту населення місцевих органів виконавчої влади. Допомогу в організації соціального захисту надають місцеві центри соціальних служб для молоді в областях Державного центру соціальних служб для молоді, розв'язуються проблеми соціального забезпечення і соціального захисту, оздоровлення та організація відпочинку дітей, безкоштовне надання військовослужбовцям строкової служби культурних послуг. Стан справ показує, що в межах виділених коштів місцеві органи виконавчої влади вирішують питання, які порушуються Міноборони. Разом з тим існують проблеми соціального та побутового характеру, які належно не розв'язуються.

Для поліпшення взаємодії центральних органів виконавчої влади і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування насамперед необхідно вирішити питання узгодженості їх дій. Для цього міністерству слід у межах своєї компетенції у сфері соціального захисту надавати практичну та організаційно-методичну допомогу державним інституціям на місцях, налагодити зворотний зв'язок. Цьому буде сприяти розгляд відповідними підрозділами на місці заяв, скарг, пропозицій, що надходять від громадян на адресу центрального органу виконавчої влади, інших органів виконавчої влади. У разі потреби повноважні представники Міноборони повинні ініціювати їх розгляд на засіданнях Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, колегіях місцевих держадміністрацій, сесіях місцевих рад.

Крім того, необхідно налагодити розвиток співпраці з об'єднаннями громадян, релігійними організаціями та громадськістю в інтересах забезпечення умов для більш широкої участі громадськості у формуванні та реалізації державної воєнної політики у сфері соціального захисту військовослужбовців на виконання вимог Закону України "Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави" [10].

З метою успішного вирішення питань пенсійного забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей і соціального обслуговування пенсіонерів відповідні органи Міноборони повинні підтримувати з цих питань постійний зв'язок з органами виконавчої влади обласних, міських і районних державних адміністрацій, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, профспілками, підприємствами, установами та організаціями, військовими частинами.

У процесі реформування Збройних Сил виникає безліч питань, у тому числі пов'язаних із проблемами соціального захисту діючого складу військовослужбовців, звільнених із військової служби в запас або відставку, у вирішенні яких бере участь Мінсоцполітики. На нашу думку, необхідно налагодити взаємодію з міністерством, передусім, у сфері зайнятості населення. Для цього необхідно розробляти та реалізувати спільно з Державним центром зайнятості Мінсоцполітики плани щодо співробітництва Державної служби зайнятості з регіональними центрами працевлаштування військовослужбовців.

Для налагодження взаємодії Міноборони і Мінсоцполітики у сфері соціального захисту військовослужбовців варто здійснити такі заходи:

– начальникам військових гарнізонів, командирам військових частин, начальникам військкоматів областей і районів направляти інформаційні повідомлення про можливості Державної служби зайнятості щодо сприяння в соціальній та професійній адаптації військовослужбовців і членів їх сімей, надання інформаційно-консультаційних та профорієнтаційних послуг;

– укласти угоди про співпрацю центрів зайнятості з регіональними центрами працевлаштування військовослужбовців щодо обміну інформацією, надання консультаційних послуг, сприяння у працевлаштуванні, забезпеченні професійної підготовки з урахуванням специфіки та потреб ринку праці, створення умов для розвитку самозайнятості, залучення до участі в оплачуваних громадських роботах колишніх військовослужбовців;

– спільно з обласними службами зайнятості проводити традиційні інформаційно-методичні семінари для керівників підприємств, установ та організацій, на які запрошувати представників військових формувань. На семінарах необхідно висвітлювати чинні правові норми законодавства про працю та зайнятість населення.

Також необхідно активізувати роботу з Мінсоцполітики в питанні оптимізації взаємодії щодо Єдиного державного автоматизованого реєстру осіб, які мають право на пільги, та спрощення системи надання пільг громадянам, які мають на них право за соціальною ознакою, і підвищення ефективності цієї роботи, налагодження обміну даними, у тому числі на електронних носіях, між органами праці та соціального захисту населення і військовими комісаріатами, що обслуговують громадян пільгової категорії.

Усі ці заходи потребують високоефективної узгодженої діяльності всіх ланок виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, консолідації їх зусиль.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз діяльності Міноборони із забезпечення соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей показав нам позитивні та негативні результати. Отже, діяльність Міноборони у сфері соціального захисту потребує вдосконалення організаційної структури, функціональних механізмів забезпечення соціального захисту та налагодження взаємодії з державними інститутами в процесі реалізації соціального захисту військовослужбовців. Основною діяльністю Міноборони у соціальній сфері повинна бути розробка військово-соціальної політики, тоді як практична діяльність з її реалізації буде покладатися на управління Генерального штабу Збройних Сил України.

Тенденції подальшого розвитку соціально-політичних процесів у країні, реформування Збройних Сил свідчать про те, що пріоритетними напрямками соціальної роботи у Збройних Силах є: подальше вдосконалення законів та інших нормативно-правових актів щодо забезпечення державних соціальних гарантій для визначених категорій громадян України, формування реального та обґрунтованого соціального замовлення, участь у бюджетному процесі в частині фінансового забезпечення соціальних гарантій і нормативів; запровадження системи персоніфікованого обліку пільговиків, подальше вдосконалення моніторингу соціальних процесів, соціального партнерства та формування відповідних заходів, здійснення заходів соціальної адаптації військовослужбовців, звільнених у запас або відставку, участь у формуванні належної соціальної інфраструктури, організація надання соціально-психологічних і правових консультацій та допомоги визначеним категоріям громадян, подальше вдосконалення соціально-інформаційної роботи.

Для цього в Міноборони необхідно створити орган, який би був головним у сфері розробки військово-соціальної політики – Управління соціальної політики, яке буде підпорядковано безпосередньо заступнику Міністра оборони України. На нього слід покласти методичні, організаційні, координаційні, консультативні, контрольні та аналітично-прогностичні функції.

Одним із головних напрямів удосконалення реалізації функцій соціального захисту повинно бути вдосконалення нормативно-правової та методичної бази реалізації соціальної політики держави в Збройних Силах України. Цьому сприятиме розробка нового базового закону стосовно соціального захисту військовослужбовців усіх силових структур, в якому можна було

б уніфікувати положення всіх нормативно-правових актів у цій галузі та Військово-соціального кодексу.

Стосовно фінансового забезпечення соціального розвитку Збройних Сил України, слід щороку передбачати в проектах Закону України про Державний бюджет України асигнування, необхідні для здійснення всіх заходів, визначених Планом заходів Міністерства оборони з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку “Україна – 2020”, першочергове забезпечення соціального захисту військовослужбовців та осіб, звільнених у запас або відставку, збільшення обсягів фінансування програми забезпечення житлом військовослужбовців.

Разом з тим слід зазначити, що для досягнення основної мети – покращання соціального захисту військовослужбовців – Міноборони повинно здійснювати взаємодію з іншими державними інституціями, яка базується на взаємній зацікавленості різних органів державної влади в узгодженні своїх управлінських впливів з метою забезпечення соціального захисту військовослужбовців. Цьому сприятиме створення при Кабінеті Міністрів України консультативно-дорадчого органу – Координаційної Ради з питань соціального захисту військовослужбовців – для налагодження взаємодії та координації діяльності центральних органів виконавчої влади й інших державних інститутів з питань забезпечення і реалізації соціального захисту військовослужбовців різних силових структур.

Подальші дослідження у сфері соціального захисту військовослужбовців повинні здійснюватися у напрямках підвищення їх грошового, медичного, житлового забезпечення, також дослідження стану соціальної та професійної адаптації військовослужбовців та членів їх сімей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Болотіна Н. Б. Право соціального захисту: становлення і розвиток в Україні / Н. Б. Болотіна. – Київ : Знання, 2005. – 381 с.
2. Гошовська В. А. Соціальна реальність у контексті розбудови демократичного суспільства : навч. посіб. / В. А. Гошовська. – Київ : НАДУ, 2008. – 292 с.
3. Макарова О. Соціальний захист в Україні: становлення, розвиток, сучасні проблеми [Електронний ресурс] / О. Макарова // Сучасні проблеми соціального захисту та соціальної інтеграції в Україні : круглий стіл, 15 трав. 2009 р. ; Ін-т демографії та соціал. дослідж. ім. М. В. Птухи НАН України. – Режим доступу : <http://www.idss.org.ua>
4. Рудкевич І. В. Регулювання системи соціального захисту населення України: теорія, методологія та державна політика : монографія / І. В. Рудкевич. – Миколаїв : ФОП Емельянова Т.В., 2011. – 462 с.
5. Руженський М. М. Система соціального захисту населення у транзитивному суспільстві : монографія / М. М. Руженський. – Київ : ППК ДСЗУ, 2005. – 384 с.
6. Халецька А. А. Соціальний захист населення в Україні: теорія та практика державного управління : монографія / А. А. Халецька. – Донецьк : Юго-Восток, 2010. – 430 с.
7. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей [Електронний ресурс] : Закон України від 20 груд. 1991 р. № 2011-ХІІ. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2011-12>
8. Про затвердження положення про Міністерство оборони України [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 26 листоп. 2014 р. № 671. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/671-2014-%D0%BF>
9. Офіційний веб-сайт Міністерства соціальної політики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mlsp.gov.ua>
10. Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави [Електронний ресурс] : Закон України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>

REFERENCES

1. Bolotina, N.B. (2005), Pravo socialnogo zachisty: stanovlennia i rozvytok v Ukrainy, K. : Znania, 381 s.
2. Gochovska, V.A. (2008), Socialna realnost u konteksti rozbudovy demokratychnogo suspilstva: navc. posib. / V.A. Gochovska. – K. : NADU, 292 s.
3. Makarova O. (2009), Socialny zachist v Ukrainy: stanovlennia, rozvytok, sychasni problem, In-t demografii ta sotsialnih doslidzhen im. M.V. Ptuhii An Ukrayini, kr.stil “Sychasni problemy socialnogo zachisty ta socialnoi integracii v Ukrainy” 15 travnia 2009 r., available at : <http://www.idss.org.ua> (Accessed 12 May 2017).
4. Rudkevich I. V. (2011), Regulyvania systemy socialnogo zachisty naselenia Ukrainy: teoria, metodologia ta dergavna polityka: Monografiya, Mykolaiv, FOP Emelianova T.V., 462 s.
5. Rugenskiy M. M. (2005), Systema socialnogo zachisty naselenia u tranzytyvnomu sypilstvi: Monografiya, K. : IPK DSZU, 384 s.
6. Chalecka A. A. (2010), Socialny zachist naselenia v Ukrainy: teoria ta praktyka dergavnogo upravlinia : Monografiya, Doneck : Ugo-Vostok, 430 s.
7. Zakon Ukrainy “Pro socialny i pravoviy zachist viyskovoslugbovciv ta chleniv ich simey” vid 20.12.1991 № 2011-XII, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2011-12> (Accessed 12 May 2017).
8. Postanova Kabinetu ministriv Ukrainy “Pro zatverdgenia pologenia pro Miniserstvo oborony Ukrainy” vid 26.11.2014 № 671, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/671-2014-%D0%BF>. (Accessed 12 May 2017).
9. The official website of the Ministry of Social Policy of Ukraine, available at : <http://www.mlsp.gov.ua> (Accessed 12 May 2017).
10. Zakon Ukrainy “Pro demokratychnuy cyvilnyy control nad Voennyoy organizacieu I pravo-ochoronnyy organamy dergavy” vid 19.06.2003 № 975-IV y redakcii vid 26.10.2014, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/975-15> (Accessed 12 May 2017).

SUMMARY

Problem setting. The Armed Forces are the guarantor of not only national security of the state, but also stability in the society. The modern Armed Forces of Ukraine require the formation of a new generation of military servicemen, which in turn requires the improvement of the system of their social protection. The guaranteed social protection of military servicemen creates and ensures the prestige of military service and manning of the Armed Forces of Ukraine with professional, highly skilled cadres. The success and fate of a military reform, further development of the army, its combat capability and the fulfillment of the tasks of protecting the Homeland will be dependent on solution of this problem.

Recent research and publications analysis. The problems of the development of the social protection system are reflected in the works of the Ukrainian scientists N.Bolotina, V.Hoshovska, E.Libanova, O.Makarova, I.Rudkevych, M.Ruzhenskiy, A.Khaletska and others. However, the current state of the national system of social protection of military servicemen in conditions of the armed conflict demonstrates the need for more detailed analysis and specific proposals for improving the existing system in the near future.

The paper main body. In order to effectively implement the functions of social protection of military servicemen and their families, the most optimal tools and mechanisms should be used in view of the needs of the Armed Forces of Ukraine and the financial capabilities of the budget of Ukraine at the current stage, as well as quantitative and qualitative human resourcing of the said central executive body.

The conducted analysis of organizational support for the implementation of the social protection of military servicemen by the Ministry of Defense shows that at this time there is no structural unit in the structure of the Ministry that would perform the functions of an analytical, methodological, coordinating character in the given sphere. Due to the reduction of the number of the Social and Humanitarian Policy Department of the Ministry of Defense of Ukraine, the existing Social Policy Department consisting of 5 persons is not able to fully implement the functions of social protection of military servicemen and their family members.

From our point of view, the future structure of the units of the said Office can consist of 3 departments (social rights of military servicemen, social adaptation of military servicemen, social protection of military servicemen) and 7 sectors with the corresponding functions (legal, social development, social partnership, work with military personnel and their family members, retraining of servicemen, work with veterans of war, work with veterans of military service and persons who have been affected by ionizing radiation).

In order to improve the interaction between central executive authorities, local executive bodies and local self-government bodies, it is primarily necessary to resolve the issue of the coherence of their actions. To this end, the Ministry should, within its competence in the sphere of social protection, provide practical and organizational and methodological assistance to the local state institutions, establish feedback. This will be facilitated by the consideration of applications, complaints, proposals from citizens to the central executive body, other bodies of executive power, by the relevant local departments. If necessary, the authorized representatives of the Ministry of Defense should initiate their consideration at the meetings of the Verkhovna Rada of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine, boards of local state administrations and sessions of local councils. In addition, it is necessary to establish the development of cooperation with associations of citizens, religious organizations and the public in order to provide conditions for wider public participation in the formation and implementation of the state military policy in the sphere of social protection of servicemen.

Conclusions of the research. To conclude, the activity of the Ministry of Defense in the sphere of social protection requires improvement of the organizational structure (creation of the Social Policy Office), improvement of the legal and methodological basis for the implementation of the social policy of the state in the Armed Forces of Ukraine (development of a new basic law on social protection of military servicemen of all law enforcement agencies), as well as functional mechanisms for ensuring social protection and establishing interaction with state institutions in the process of implementing social protection of servicemen (creation of the advisory body under the Cabinet of Ministers of Ukraine – the Coordinating Council on Social Protection of Military Servicemen).